

სამართლებრივი რეგულაციები და შეზღუდვები ქუჩისაღმშენებელთა

რეზიუმე

ლევან ქოქოშვილი

სტუდენტ-დოქტორანტი

ქუჩისაღმშენებელთა-გამომძიებელი ვალდებულება ზედმიწევნით დაიცვას კანონის მოთხოვნები - მიუკერძოებელი და გონივრული ფარდობა გამოძიებულ მასალაზე საზოგადოების მოთხოვნებსა და ქუჩისაღმშენებლის მიერ გადაცემულ აღწერილ ფაქტებს შორის. ასევე არსებობს ისეთი გარემოებები, როდესაც ავტორის მიერ აღნიშნული თემის გაშუქებას შეუძლია გამოიწვიოს სერიოზული უზუსტობანი ქვეყნის კანონმდებლობასთან, რომლებიც ზღუდავენ ამ საქმიანობას. ფილოსოფოსი ბერნარდ უილიამსი სიმართლის თქმაში ორ მხარეს ასახელებს: სიზუსტე - დასკვნების გამოტანისას არსებულ საუკეთესო მტკიცებულებებს ეყრდნობა, მიუკერძოებლად და გულმოდგინედ ავტონ-დავტონით მათ და თვალს არ ვხუჭავთ საპირისპირო მონაცემებს.

ეთიკური ნორმების სტანდარტების უგულვებელყოფა განვითარებული ქვეყნების მედიის, განსაკუთრებით ამ სფეროში საზოგადოების ნდობის გაცრეფას ნიშნავს. აზრისა და ფაქტის დასაბუთების სიცხადე, სიზუსტე და სამართლიანობა ხარისხიანი გამოძიების ის პრინციპებია, რომლებიც არეგულირებენ როგორც ინფორმაციის წყაროებთან, ასევე მედია-აუდიტორიასთან ურთიერთობას.

საკვანძო სიტყვები: ქუჩისაღმშენებელი, შეზღუდვები, სამართლებრივი რეგულაციები.

პირითაღი ტექსტი

სამართლებრივი შეზღუდვა ესაა იურიდიული ნორმა, კანონი, რომელიც ქუჩისაღმშენებელთა აუცილებლად უნდა დაიცვას თავისი პროფესიული მოდერული განხორციელებისას, მათ შორის, საგამომძიებლო მოქმედებებისას. ქუჩისაღმშენებელთა-გამომძიებლის მუშაობის სამართლებრივი „არეალი“, როგორც იტყვიან გაწერილია უპირველესად კანონებში. საერთაშორისო ფედერაციის მიერ ჩამოყალიბებული პრინციპები, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა და ქუჩისაღმშენებელთა უფლება-მოვალეობების შესახებ მუხლები საქართველოში შეიტანა საკონსტიტუციო კანონში. კონსტიტუციაში შეტანილი

კანონები „მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებზე“, „პოლიციაზე“, „პროკურატურაზე“, „მოსამართლის სტატუსზე“, „სახელმწიფო უსაფრთხოებაზე“ აუცილებელია, იცოდეს ყოველმა ქუჩისაღმშენებელმა.

კანონები, რომლითაც უნდა იხელმძღვანელოს ქუჩისაღმშენებელთა რასაკვირველია ყველასთვის მოსაწონი ვერ იქნება, მაგრამ დამოუკიდებლად ქუჩისაღმშენებელი აუცილებლად ყოველთვის უნდა მისდევდეს კანონს, სანამ ის ლეგიტიმურია. იოანე პავლე მეორემ 2000 წლის ივნისში განაცხადა შემდეგი რამ: „ქუჩისაღმშენებელი, რომელიც უდიდეს და უშუალო გავლენას ახდენს საზოგადოებრივ აზრზე, არ უნდა იმართებოდეს ეკონომიკური ძალებით, მოგების მიღებისა და განსაკუთრებული ინტერესების დაცვის მიზნით. მის ნაცვლად, ქუჩისაღმშენებელი უნდა აღიქმებოდეს, როგორც გარკვეული თვალსაზრისით, წმინდა მისია, რომელიც იმის შეგნებით უნდა ხორციელდებოდეს, რომ კომუნიკაციის მძლავრი საშუალებები ქუჩისაღმშენებლებს მთლიან საზოგადოების დაცვის მიზნით მიანდეს“.

საქართველოში სიტყვის თავისუფლებასთან დაკავშირებული სამართლებრივი ნორმების მიმოხილვამ გვიჩვენა: 2004 წლამდე მოქმედ კანონში: პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ“ (1991 წ.) კი ნათქვამი იყო, რომ ქუჩისაღმშენებლის მიერ ჩადენილი ისეთი ქმედებისათვის, რომელიც არ ატარებს კრიმინალურ ხასიათს, მაგრამ მიუღებელია ეთიკური თვალსაზრისით, რასაც მოჰყვა თვით ქუჩისაღმშენებლისა და მასობრივი ინფორმაციის საშუალების დისკრედიტაცია, იქმნება ღირსების სასამართლო.¹ ღირსების სასამართლოს ქმნის ქუჩისაღმშენებელთა კავშირი ან ნებისმიერი მასობრივი ინფორმაციის საშუალების კოლექტი

¹ საქართველოს კანონი პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებების შესახებ 1991 წელი. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/32548?publication=0>

ტივი. მას შეუძლია დააყენოს პროფესიონალი ჟურნალისტის დასჯის საკითხი. ამჟამად საქართველოს კანონმდებლობა მსგავს არაფერს ითვალისწინებს და, რაც მთავარია, ამის შესახებ არაფერია ნათქვამი „ჟურნალისტის პროფესიული ეთიკის კოდექსში“.

სამართლებრივი შეზღუდვები, რომლებიც აქტიურად „მოქმედებენ“ ინფორმაციის მოპოვების დროს, მოქცეულია უპირველესად საქართველოს კონსტიტუციის 24-ე მუხლში. „საქართველოს კანონი პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებების შესახებ“¹ მიხედვით პროფესიული მოდერაზმის განხორციელების დროს ჟურნალისტი ვალდებულია, პატივი სცეს სამართალს, დაკანონებულ ინტერესებს, მოქალაქეთა და ორგანიზაციების პატივსა და ღირსებას.

ჟურნალისტი ვალდებულია: 1. დაიცვას რედაქციის წესდება და პროგრამა; 2. შეამოწმოს მის მიერ მოპოვებული ინფორმაციის უტყუარობა; 3. დააკმაყოფილოს ინფორმაციის მიმწოდებელ პირთა თხოვნა მათი ავტორობის არგამხელის ან მითითების შესახებ; 4. უარი თქვას რედაქტორის ან რედაქციის მიერ მიცემულ დავალებაზე თუ ეს დავალება არღვევს კანონს; 5. პატივი სცეს მოქალაქეთა და ორგანიზაციათა კონსტიტუციურ უფლებებს; 6. პატივი სცეს საკუთარ ქვეყანას.

ჟურნალისტის აქვს ასევე სხვა ვალდებულებანი დადგენილი „საქართველოს კანონით პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებების შესახებ“. კანონმა „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ სიტყვის თავისუფლების საზღვრები ისე გაზარდა, რომ თითქმის ხელშეუხებელი აღმოჩნდა, როგორც კეთილსინდისიერი, ისე არაკეთილსინდისიერი ჟურნალისტი. მედიის თვითრეგულაციის პროცესი დღევანდლობის გამოწვევაა და ეს პროცესი უკვე დაწყებულია. სარედაქციო დამოკიდებულებების და სიტყვის თავისუფლების ხარისხის გაუმჯობესება ავტომატურად მოაგვარებს ამ მთავარ პრობლემას და გამოწვევას.

ერთ-ერთი მთავარი მოთხოვნაა, რომელ-

1 საქართველოს კანონი პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებების შესახებ 2004 წელი. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/32548?publication=4>

იც ჟურნალისტმა უნდა მიიღოს მხედველობაში, უპირველესად, საჭირო ცნობების შეგროვების ეტაპზე საიდუმლოს შენახვა. მთავარია მისთვის ცნობილი იყოს, რომ კანონებში არსებობს ინფორმაციის დანაწილება ხელმისაწვდომობის ხარისხით საიდუმლო და სამსახურებრივი მოხმარების მიხედვით. ამასთან ერთად, არსებობს არასახელმწიფოებრივი საიდუმლოთა გაგებაც, რომლებსაც მიეკუთვნება: გამოძიების საიდუმლო, ცნობები სამსახურებრივი გამოყენებისათვის, კომერციული, საექიმო, პირადი და სხვა ტიპები.

არასახელმწიფოებრივი საიდუმლოს შენახვა ხორციელდება მისი, მესაკუთრის და იმ პირების მიერ, რომელთაც ისინი ანდეს სამსახურებრივი თუ საქმიანობის ხაზით. ამასთან ერთად, საქართველოს კონსტიტუციის თანახმად, სისხლის სამართლის კოდექსი აღიარებს დანაშაულად ცნობების გახმაურებას, რომელიც საიდუმლოებას წარმოადგენს იმ პირის მიერ (მათ შორის ჟურნალისტის), რომელსაც ეს ცნობები გაანდეს ან გახდა ცნობილი სამსახურიდან თუ სამუშაოდან. სახელმწიფო საიდუმლოს გახმაურება ან შპიონაჟი - სახელმწიფო ღალატი ითვლება ყველაზე მძიმე დანაშაულად. ხოლო პასუხისმგებლობა სამსახურებრივი კომერციული საიდუმლოს გახმაურებაზე გათვალისწინებულია სამოქალაქო კოდექსში. როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, ჟურნალისტური გამოძიების მიმდინარეობისას ინფორმაციის შეკრების ეტაპზე საკმაოდ მძიმეა გადალახო უამრავი დაბრკოლება.

უპირველესად, ფორმულირების არასაკმარისი გარკვეულობის გამო, რომელსაც იძლევა კანონთა მრავალმნიშვნელოვანი ახსნა. მაგალითად, წარმოდგენა „სახელმწიფო საიდუმლოებაზე“, რომელიც თითქმის ნათლად ხსნის მას. ძირითადად სახელმწიფო საიდუმლოებას ეხება ქვეყნის სამხედრო და თავდაცვითი პოტენციალი. კანონი განსაზღვრავს მათ, როგორც განსაკუთრებული მნიშვნელობის სახელმწიფო საიდუმლოს, სრულიად გასაიდუმლოებული და სამხედრო საიდუმლო, პოლიტიკური, ეკონომიკური, სამეცნიერო-ტექნიკური და სხვა ცნობები, დაცული სახელმწიფოს მიერ.²

2 საქართველოს კანონი სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ <https://matsne.gov.ge/ka/document/>

როგორც ჩანს, მოჩვენებით სიცხადესთან ერთად, სინამდვილეში ინფორმაციის საზღვრები, რომლებიც მოქცეულია „სახელმწიფო საიდუმლოს“ გაგებაში, იმდენად წაშლილია, რომ შედეგად ყოველგვარი ინფორმაცია, რომლის გამოჩენა იქნებოდა არასასურველი, ვთქვათ ხელისუფლებისათვის შესაძლოა იყოს გაცხადებული საიდუმლოდ, რომელიც გახმოვანებას არ ექვემდებარება. მიუხედავად ამისა, ჟურნალისტის ქცევა მიერ ამა თუ იმ საიდუმლოში შეღწევის დროს, (რაც, როგორც წესი, კანონის დარღვევასთანაა კავშირში), შესაძლოა, რაღაც დოზით იყოს გამართლებული, ისიც იმ შემთხვევაში, თუკი მასში არის დიდი საზოგადოებრივი მოთხოვნილების აუცილებლობა.

საყოველთაოდ აღიარებული ნორმების დარღვევად, უპირველესად, მცდარი, შეუმოწმებელი ინფორმაციის გამოქვეყნება ითვლება. კონფლიქტური სიტუაციის გაშუქებისას ჟურნალისტმა ორივე მხარის პოზიცია უნდა წარმოაჩინოს. მკითხველმა და მაყურებელმა არ უნდა იგრძნოს, რომ ჟურნალისტი რომელიმე მათგანისკენ იხრება და კომენტარს რომელიმეს სასარგებლოდ აკეთებს, მან ნეიტრალური პოზიცია უნდა აირჩიოს. მაგალითად, სასამართლოს გადაწყვეტილების მიღებამდე დაუშვებელია ეჭვმიტანილის დამნაშავედ გამოცხადება.

მედია, განსაკუთრებით ჟურნალისტური გამოძიების სფეროში მომუშავე ჟურნალისტები, უნდა ცდილობდნენ საზოგადოებაში სამართლიანობის დამკვიდრებას; მათი შრომა მიმართული უნდა იყოს იმისკენ, რომ ქვეყნის ეკონომიკურ-სოციალურ განვითარებაშიც შეიტანონ წვლილი, უსამართლობისგან დაიცვან ადამიანები.

საერთაშორისო კვლევების შედეგების მიხედვით, დღეს, როდესაც ადამიანის უფლებების დარღვევა მსოფლიოს ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანესი პრობლემაა, არ ჩანს მისი გადაჭრის რეალური შესაძლებლობები - საგამოძიებო ჟურნალისტიკას შეუძლია ადგილობრივ თუ ეროვნულ დონეზე გავლენა მოახდინოს ადამიანებისადმი ძალადობის შემცირებაზე, აიძულოს ხელისუფლება, დროულად მოაგვაროს ქვეყანაში არსებული კრიზისები და საერთოდაც ეთიკურ რეგულაციებზე დაფუძნებულ საგამოძიებო ჟურნალისტიკას შეუძლია ინფორ-

მაციის მოპოვება და გავრცელება, რომელიც სხვა შემთხვევაში შეიძლება ან დამალული, ან შეუმჩნეველი დარჩენილიყო. სამხრეთ აფრიკის მედიაინსტიტუტის ჟურნალ „რეპრეს რედაქტორი - ზოე ტიტუ ჟურნალისტური გამოძიების მნიშვნელობასა და ფუნქციაზე წერს : „1951-1961 წლების ჩინეთში შიმშილობას 23-დან 30 მილიონამდე ადამიანი შეეწირა. მიუხედავად მთავრობის მონღოებისა, მოსკო შიმშილობა, სამი წლის განმავლობაში არსებითად არ შეცვლილა „დიდ ნახტომად“ წოდებული სამოქმედო პოლიტიკა, რაც მთავარია, მმართველი სტილის შეცვლა არ მოხერხდა არა მხოლოდ პოლიტიკური ოპოზიციისა და თავისუფალი მედიის არარსებობის გამო, არამედ იმიტომაც, რომ ჩინეთის მთავრობას არ ჰქონდა რეალური ინფორმაცია იმის თაობაზე, თუ რა შედეგი მოჰყვა „დიდ ნახტომს“. ჩინელი ჩინოვნიკები ინფორმაციულ ვაკუუმში იმყოფებოდნენ, ეგონათ, რომ სხვა რეგიონებში ამ პროგრამამ გაამართლა, მათთან კი -არა. ამიტომ სხვადასხვა კოლექტივმა და კომუნამ მიზნად დაისახა, გაეყალბებინათ მონაცემები, რითიც სხვებს დაარწმუნებდნენ, რომ მათ რეგიონში უკეთესი მდგომარეობაა, ვიდრე სხვაგან. მოგონილმა ციფრებმა უსაშველოდა გაბერა ჩინეთის ხარჯთაღრიცხვა და შიმშილობამ პიკს მიაღწია. თანამდებობის პირებს თავადაც სჯეროდათ, რომ არსებულზე 100 მილიონი ტონით მეტი მარცვალი ჰქონდათ, დაბოლოს, ღირებულების ფორმირება ინფორმირებულობასა და არგუმენტების სააშკარაოზე გამოტანას მოითხოვს. პრესის თავისუფლება კი ამ პროცესში გადამწყვეტ როლს ასრულებს“.

დასკვნა:

აბრაამ ლინკოლნის სიტყვები - „მიეცით ხალხს შესაძლებლობა, იცოდეს ფაქტები და ქვეყანა უსაფრთხო იქნება“ - ჩვენი საზოგადოებისათვის კვლავ აქტუალურია. მრავალი საერთაშორისო კონვენციითა და დეკლარაციით განმტკიცებული თავისუფლების ამ ნორმის ნებისმიერი სახით ხელყოფას დემოკრატიულ სახელმწიფოთა თანამეგობრობა განიხილავს არა როგორც ცალკეული სახელმწიფოს, არამედ მთელი ცივილიზებული სამყაროს წინააღმდეგ მიმართულ ქმედებას. საქართველოში თანამედროვე სახელმწიფო მოხელე ინფორ-

მაციის თავისუფლებას, მასთან დაკავშირებულ საკანონმდებლო ნორმებს განიხილავს, როგორც საიდანდაც, ვიდეოს მიერ თავსმოხვეულ სამწუხარო ვადებულებას და არა მისი, როგორც მოქალაქის, სასიცოცხლო, აუცილებელ გარანტიას იმ სახელმწიფოს კეთილდღეობისთვის, რომელსაც იგი, როგორც მოქალაქე და სახელმწიფო მოხელე წარმოადგენს.

დემოკრატიული სახელმწიფოს სწორი მართვისა და განვითარებისათვის კომუნიკაცია საზოგადოებას და ხელისუფლებას შორის წარმოუდგენელია მედიასაშუალებების სწორი განვითარების გარეშე, რომლებიც ჩაატარებენ სამართლიან, კანონიერ გამოძიებას (მათ შორის ჩინოვნიკებზეც) და დაკვირვებებს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. გოგიჩაიშვილი კ., ხაჭოშია ნ. 2003 საგამოძიებო ჟურნალისტიკის თეორიისა და პრაქტიკის საფუძვლები.
2. საქართველოს პარლამენტი. საქართველოს კონსტიტუცია. (24-ე, 41-ე მუხლი). პარლამენტის უწყებანი.
3. საქართველოს პარლამენტი. 2004. კანონი პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების შესახებ.
4. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი.
5. საქართველოს კანონი სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ.
6. საქართველოს კანონი მაუწყებლობის შესახებ.
7. ელექტრონული რესურსები:
8. www.matsne.gov.ge
9. <https://www.wikipedia.org/>

Gesetzliche Bestimmungen und Beschränkungen für Journalisten

*Levan Kokoshvili. Doktorand
Georgian Technical University*

Summary

Der Journalisten-Ermittler ist verpflichtet, die gesetzlichen Anforderungen strikt einzuhalten - ein unparteiisches und angemessenes Verhältnis zwischen der öffentlichen Nachfrage nach dem untersuchten Material und den vom Journalisten beschriebenen Tatsachen. Es gibt auch Umstände, unter denen die Berichterstattung des Autors über dieses Thema zu schwerwiegenden Ungenauigkeiten in der Gesetzgebung des Landes führen kann, die diese Aktivität einschränken. Der Philosoph Bernard Williams nennt zwei Seiten der Wahrheit: Genauigkeit - Wir verwenden die besten verfügbaren Beweise, um Schlussfolgerungen zu ziehen, wir wägen sie unparteiisch und fleißig ab und wir blenden nicht das Gegenteil aus.

Das Ignorieren der Standards ethischer Normen bedeutet, das Vertrauen der Medien in die Industrieländer, insbesondere in diesem Bereich, zu enttäuschen. Klarheit, Genauigkeit und Fairness der Begründung von Meinungen und Tatsachen sind die Grundsätze der Qualitätsuntersuchung, die die Beziehung sowohl zu Informationsquellen als auch zum Medienpublikum regeln.

Schlüsselwörter: Journalist-Ermittler, Einschränkungen, gesetzliche Bestimmungen.